

עקב - 'ראש' ו'עקב': הזהירות ממצוות קלות כחמורות

השיחה: לקוטי שיחות חלק י"ט, שיחה א' לפרשת עקב • siha.beiyoun@loubavitch.fr

שָׁמָא עֲבַרְתִּי עַל אַחַת מֵהֵן אִם עֲשִׂיתִי אִם לֹא עֲשִׂיתִי מִפְּנֵי שֶׁהִיְתָה קְלָה וְאַתָּה אֲמַרְתָּ "הַיּוֹי זֶהִיר בְּמִצְוָה קְלָה כְּבִמִּצְוָה חֲמוּרָה", לְכָף אָמַר "לֵמָּה אֵירָא בְיָמֵי רַע" וְגו'.

וממשיך המדרש ומסיים:

"וְהִיָּה עֵקֶב תִּשְׁמְעוּן" - זֶהוּ שְׁאָמַר הַכְּתוּב "הַנְּחֻמְדִים מְזַהָב וּמִפְּזֵי רַב וְגו'", וְכִתְיֵב "גַּם עֲבָדְךָ נִזְהָר בָּהֶם בְּשִׁמְרָם עֵקֶב רַב" (תהלים יט, יב) .. לְפִיכָף כְּתִיב "מָה רַב טוֹבָךָ אֲשֶׁר צִפַּנְתָּ וְגו'" (תהלים לא, כ), זֶה הֵיא שְׂכָרְךָ שֶׁל מִצְוֹת קְלוֹת.

והנה, ישנם לכאורה כמה שאלות על מדרש זה:

(א) בפירוש רש"י היה מובן, שמדובר במצוות קלות שהאדם "דש בעקביו", שמזלזל בהם ולא נותן להם חשיבות ח"ו ודורס אותם כמו עפר הארץ...

אבל מהו הפשט בדברי המדרש "שמשליכים אותם תחת עקביהם" - מדוע יהודי היה משליך את המצוות מאחורי עקבו דווקא, ולא משליכן סתם?⁴

(ב) בסוף דברי המדרש מובא שדוד המלך כן שמר את המצוות הקלות, ועל זה העיד בעצמו שיקבל על זה "שכר רב" - עבור קיום מצוות קלות אלה דווקא;

אם כן, בקטע הקודם של המדרש, ממה חשש דוד המלך באומרו שהוא מתיירא "מימי רע"?! הוא הרי שומר את המצוות הקלות כמו שצריך!

מקור 3 - מדובר על מצוות קלות שרוצים לדחותן ל'מאוחר יותר'

והביאור בזה:

אין מדובר במדרש על מי שסובר שאין צריך להיזהר, ח"ו, בקיום המצוות הקלות, ובוודאי לא במי שמבזה את המצוות ו"דורך" עליהן.

מדובר כאן על מי שמסכים שצריך להשתדל בקיום המצוות הקלות, אבל הוא "משליך אותן תחת העקב" - הוא דוחה את קיומן למועד מאוחר יותר ויותר - עד לאחר ה"עקב".

אדם זה טוען, שתחילה עליו לדאוג לכך שה"ראש" - כלומר, העניינים החמורים ביותר - יהיה כראוי, ואחר כך ידאג לעניינים ה"סמוכים לראש", מצוות החשובות קצת פחות;

ורק בסופו של דבר הוא יחשוב על העניינים שהם "עקב" ויותר רחוקים: הידורים, לפנים משורת הדין⁵ וכדומה.

דוגמא מעשית לחישוב כזה שהאדם יוכל לעשות⁶:

⁴ במילים אחרות: מילא לפירוש רש"י מובן, "דש בעקביו" פירושו שהאדם לא שם לב למצווה ודורס אותה בלי מחשבה; אבל לפירוש המדרש מדובר כנראה באדם מחושב, שרואה את המצווה ושולח אותה ממנו, ואיפה שולח אותה? דווקא מתחת לעקביו! וע"ז שואלים, מה יש לו להסתיר מתחת לעקביו?! אם היה רוצה להשליך ח"ו את המצווה, הוא יכול להשליכה בכל מקום!

⁵ ראה בדברי דוד להט"ז בפרשתנו: ...מצוות קלות שאדם דש בעקביו ואין עליך חוב לעשותם אלא לפנים משורת הדין.

⁶ בשיחה יש עוד דוגמא: אדם יטעון כיצד דורשים ממנו להקפיד על שיעורי חת"ת - ללמוד בכל יום חלק מן הפרשה, חומש עם פירוש רש"י, לומר כל יום את השיעור בתהלים כפי שנחלק לימי החודש, ואת השיעור היומי בתנאי - כאשר הוא מחסיר, לפעמים, עניני תפילה הקודמים לכך?!

הערה למגיד השיעור: שיחה זו מיוסדת על התועדות ש"פ עקב תשי"א, ונכתבה בסגנון הדומה לחלקים א-ד בלקוטי שיחות.

שיחה זו נוגעת בנושאים מאוד יסודיים בתורת החסידות, כמו חשיבות החינוך לקבלת עול וכו', וכדאי מאוד להרחיב בעל-פה בשיעור, כיד ה' הטובה עליכם, ותן לחכם ויחכם עוד.

הקדמה:

בפרשתנו, משה רבינו ממשיך להזכיר לבני ישראל את המאורעות שהיו במהלך המסע במדבר, ומסיק מזה תובנות חשובות לדורות הבאים; אם כי בשיעור של היום נתעכב על תחילת הפרשה ממש.

בתחילת פרשתנו, משה רבינו מזכיר לבני ישראל שאם ישמרו את מצוות הקב"ה - הקב"ה ייתן להם את הברכות הכי נפלאות.

משה רבינו משתמש במילים "והיה עקב תשמעו", שמשמעותן המילולית היא "בגלל שתשמעו" את דברי הקב"ה - ייתן לכם שכר; אכן פרשני המקרא התעכבו על לשון בלתי רגיל זה - "עקב".

בשיעור זה נתעכב בעיקר על דברי המדרש, ונראה איך מלת "עקב" מובילה אותנו לדרגה מאוד גבוהה בעבודת ה', בחיי היום יום שלנו ועד לחידוש מהותי בחינוך ילדינו; וכפי שנבאר בארוכה בעזרת ה'.

מקור 1 - רש"י על "עקב תשמעו": "מצוות שאדם דש בעקביו"

פרשתנו מתחילה כך: "וְהִיָּה עֵקֶב תִּשְׁמְעוּן אֶת הַמִּשְׁפָּטִים הָאֵלֶּה וְשִׁמְרֵתֶם וְעֲשִׂיתֶם אֹתָם, וְשָׁמַר ה' אֱלֹקֶיךָ לְךָ אֶת הַבְּרִית וְאֶת הַחֶסֶד אֲשֶׁר נִשְׁבַּע לְאַבְרָהָם", וממשיך עם ברכות נפלאות.

מפרש רש"י: "וְהִיָּה עֵקֶב תִּשְׁמְעוּן - אִם הַמִּצְוֹת קְלוֹת שְׁאֵדָם דִּשׁ בְּעֵקְבֵי תִשְׁמְעוּן. [אזי] וְשָׁמַר ה' וְגו' - יִשְׁמַר לְךָ הַבְּטָחָתוּ.

במילים אחרות: המלה הבלתי שגרתית "עקב" מרמזת לכך שהקב"ה דורש מאתנו להיזהר לא רק מן המצוות החמורות¹ אלא גם מן המצוות הקלות² שנוטים לדרוס אותם.

מקור 2 - מדרש תנחומא: "מצוות שמשליכין אותן תחת עקביהן"

והנה, המדרש תנחומא מתעכב בארוכה על תחילת פרשתנו, ומפרש כדלהלן:

"וְהִיָּה עֵקֶב" - זֶהוּ שְׁאָמַר הַכְּתוּב "לֵמָּה אֵירָא בְיָמֵי רַע עֵוֹן עֲקֵבֵי יִסּוּבְנִי" (תהלים מט, ו):

[ובהקדים, דהנה] תִּבְרַךְ שְׁמוֹ שֶׁל הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא שֶׁנִּתְּן תּוֹרָה לְיִשְׂרָאֵל שִׁישׁ בָּהּ תִּרְיָ"ג מִצְוֹת וַיֵּשׁ בָּהֶן קְלוֹת וְחֲמוּרוֹת, וּמִפְּנֵי שִׁישׁ בָּהֶן מִצְוֹת קְלוֹת שְׁאֵין בְּנֵי אָדָם מְשִׁיחִין בָּהֶן אֲלָא שְׁמִשְׁלִיכִין אוֹתָן תַּחַת עֲקֵבֵיהֶן כְּלוּמַר שֶׁהֵן קְלוֹת -

לְפִיכָף הִיָּה דָּוִד מְתִירָא מִיּוֹם הַדִּין וְאוֹמַר: רְבוּנוּ שֶׁל עוֹלָם אֵינִי מְתִירָא מִן מִצְוֹת הַחֲמוּרוֹת שֶׁבְּתוֹרָה שֶׁהֵן חֲמוּרוֹת³, מִמָּה אֵינִי מְתִירָא? מִן מִצְוֹת הַקְּלוֹת!

¹ כמו חמץ בפסח, שמירת שבת ומועדים, הנחת תפילין, מזוזה וכו'. כל אחד יודע בנפשו מהן המצוות החמורות ש'אין מצב' שעוברים עליהם ח"ו.

² כמו ביטול תורה, אמירת לשון הרע, חוסר באהבת ישראל וכדומה. בעצם, אין דבר כזה מצווה לא חשובה (וכדלקמן), אבל הכוונה כאן היא למצוות שהאדם נוטה לדרוס, מפני שבפועל הן נראות חשובות פחות, מפני שאינם קשורות לחיוב כרת או מיתה, או פשוט בגלל שהתרגלו אליהן ח"ו.

³ וממילא ברור שלא יעבור עליהם מפני החומר שבהם, המורגש אצל האדם.

מקור 6 - ערמומיות היצר הרע: לא להתחיל עם אמונה וקבלת עול

אלא שהיצר הרע הוא אומן במלאכתו¹⁰, ובערמומיותו ממציא טענות של "סדר" בעבודת ה', כדי שיהודי לא יתמסר למצווה מסוימת כמו שצריך, וכדי שהדברים יתקבלו אצל האדם הוא אפילו מתאים לכך משלים הגיוניים, [כפי שהבאנו לעיל במשלו של מי שרצה להתחמק מהידורים באהבת ישראל]...

יש, אפוא, לדעת, שזוהי עצת היצר, והתנאי לקבלת תורה ומצוות הוא: "נעשה" קודם ל"נשמע", כפי שמובא בגמרא שבני ישראל הקדימו את "פיהם" (הסכמתם לקבל התורה) ל"אוזניהם" (שמיעתם את דברי התורה, לדעת אם יקבלוה)¹¹. ויותר מכך אומר הנביא "מי עוור כי אם עבדי" - על "עבדי" יאמרו שהוא "עוור"¹².

פירוש הדברים: כאשר אדם טוען שצריך לעבוד את הקב"ה לפי הסדר [האלוקי], כעבד המשרת את אדונו, מתוך אמונה וקבלת עול, ללא שכל, יאמרו עליו שכך מתנהג עוור...

שהרי לפי השכל צריך להתחיל עם שיקולים שכליים, ואחר כך לראות. אם השכל יחקור וידרוש ויחליט שאין להסתפק בשכל, ישתמשו גם באמונה. אבל להתחיל באמונה!

זוהי טענת האנשים הנובעת מערמומיותו של היצר הרע, אבל עלינו לדעת שזה לא נכון, ויש להתחיל דווקא עם אמונה!

מקור 7 - החשיבות להתחיל את החינוך דווקא עם קבלת עול

ובכן, הרבי הקודם סיפר, שכאשר היו ילדיו¹³ קטנים, הוא שכר עבורם מלמד.

מלמד זה סבר שלילדים לא צריך לספר ענינים ביהדות שהם מבהילים ומפליאים - מופתים שאינם מובנים לפי השכל.

דברים אלו מיועדים למבוגרים שכבר מבינים את העניינים לפי השכל, אז אפשר להוסיף עניני מופתים. אבל לילדים דברים אלו משבשים את ההגיון והשכל, ואתם - כך סבר המלמד - יש לשוחח רק על עניני היהדות שהם הגיוניים.

כאשר נודע לאביו הרבי רש"ב על שיטתו של מלמד זה, פיטרוהו¹⁴ מיד למלמד הזה בגלל בעיה רצינית זו¹⁵.

¹⁰ גמרא שבת קה, ב: כך אומנתו של יצר הרע, היום אומר לו עשה כך ולמחר אומר לו עשה כך. עד שאומר לו עבוד עבודה זרה והולך ועובד.

¹¹ הגמרא במסכת שבת פח, א מספרת שהיה צדוקי שראה את רבה מעיין בלימודו, ואצבעות ידיו היו מונחות תחת רגליו, והיה לוחץ עליהן ואינו שם לב לכך מתוך עיונו, עד שאצבעותיו היו נוטפות גם..

אמר ליה הצדוקי לרבה: "עמא פזיא!" עם פזיא הינכם, "דקדמיתו פומייכו לאודנייכו" שהקדמתם אמירת פיהם, נעשה, קודם שמיעת אוזניכם. ועדיין אתם עומדים בפחזותכם, כמוך, שאינך שם לב לנעשה עמך. היה לכם לשמוע קודם מהקב"ה, ולברר אם אתם יכולים לעמוד בכך!

אמר לו רבה: אנו שהלכנו עם הקדוש ברוך הוא בתום לב, וסמכנו עליו שלא יטיל עלינו דבר שאיננו יכולין לעמוד בו, כתיב בן בנו: "תומם ישרים תנחם". אבל האנשים שהולכים בעלילה כנגדנו, כתיב בהו "וסלף בגד ישרים" (ישדרם).

¹² רד"ק על ק"ק ישעיה מב, יט: "אתם תאמרו על נביא ה' שהוא עבדי שהוא עור".

¹³ מדובר בבנות הרבי הקודם. ושכר עבורם מלמד בקנטותן.

¹⁴ כמדומה שכתוב באיזשהו מקום שהמשיכו לתת לו משכורת לאיזושהי תקופה וכו'. אם משהו ימצא המקור, נא לשלוח לנו לתועלת הרבים.

¹⁵ ראה התועודות ש"פ אחרי תשמ"ו אות יח: "ולהעיר גם מהוראת כ"ק אדמו"ר (מהורש"ב) נ"ע להמלמד של נכדו הקטנות - בשמעו שכאשר מספר להם אודות עניני נסים, משתדל לנסות להסביר להם את הדברים ולקרר אל השכל כו' (עד כמה שאפשר), מחשש שמא לא יתקבל הדבר כל כך מצד קטנותן -

שהנהגה צריכה להיות באופן הפכי, כלומר, לומר להן את האמת, נוספים אלו אינם ע"פ דרך הטבע כלל, שכן, נוסף על המבואר בספר חסידים גודל הזהירות מאמירת דבר שאינו אמיתי בפרט לקטנים כו', הרי מיסודות החינוך של ילדי

כאשר באים ליהודי ודורשים ממנו קיום אהבת ישראל, שהוא יאהב אפילו יהודי שמעולם לא קבל ממנו טובה כל שהיא ואף לא ראהו⁷ -

הוא טוען, שאי אפשר לדרוש ממנו דרגה כזו גבוהה של אהבת ישראל, כאשר הוא איננו מקיים כראוי דרגות פשוטות הרבה יותר, ואפילו כלפי יהודי שהיטיב עמו הוא נכשל לפעמים ב"ואהבת ... כמוך", למרות שאין הוא חושד בעצמו, ח"ו, בתשלום רעה תחת טובה, אבל איננו אוחז בדרגה זו!

פעם דיברו (כנראה הרבי בעצמו דיבר) עם מישהו על אהבת ישראל באופן של לפני משורת הדין, והוא אמר שאין זה לפי סדר, ואף היה בפיו משל מוכן: כאדם שהולך ללא נעליים, ללא חולצה וכו', אבל עונד על צוארו עניבה⁸...

מקור 4 - האם, לפי התורה, ישנה סדר עדיפויות במצוות?

בעצם, לטענה זו יש יסוד ומקום בשכל דקדושה⁹:

אבל, האמת היא, ועיקר חשוב הוא, שעבודת ה' צריכה להתחיל באמונה ובקבלת עול, ולא בחישובים על-פי השכל.

מצד האמונה וקבלת-העול האדם נזהר (ולא רק - מקיים) במצווה קלה כבחמורה, וגם הזהירות במצווה קלה קיימת אצלו במלוא העוצמה, בדיוק כמו במצווה החמורה.

מקור 5 - התכלית השווה בכל מצווה: להתחבר לעצמאת הקב"ה

טעם הדבר: הנקודה שבכל המצוות ("מצווה" מלשון "צוותא וחיבור") היא שבאמצעותם מתחברים עם עצמותו ומהותו של הקב"ה. ונקודה זו קיימת בכל המצוות בשווה, ללא הבדל בין מצוות חמורות למצוות קלות.

ולכן אין מקום לחשוב על סדר של "ראש" ו"עקב", לשקול אם זהו העניין שעושים הוא דבר שנתגלה על ידי אנשי כנסת הגדולה או על ידי תלמיד ותיק, אחרון שבאחרונים; כי יודעים שבקיום ענין זה מתחברים עם עצמותו ומהותו של הקב"ה!

⁷ היום יום ט"ו כסלו (תרגום מאידיש): רבינו הזקן סיפר לבנו אדמו"ר האמצעי: הסבא (הבעל שם טוב) אומר שזקוקים למסירות נפש על אהבת ישראל, אפילו עבור יהודי שאף פעם לא ראו.

⁸ הרבי מביא סימוכין לכך מגמרא סוטה ח, ב: "כדאמרי אינשי (כפי שמתלוצצים האנשים על) שליח ערטיל, ומסיים מסאני. [אדם ערום שהולך עם נעלים, שיש תוספת בזיון שהולך עם מנעלים כשהוא ערום מאשר בלעדיהם]".

⁹ הרבי מציין למכתב הרבי רש"ב שהובא בהקדמה לקונטרס ומעין: "ומה שהניי כתוב שלא יש סדר והדרגה בהנהגה ובהבירורים, היינו סדר והדרגה על פי שכל שלמעלה הו"ע סדר השתל, והיינו שלא יש בזה סדר והדרגה דסדר השתלשלות אבל מאתו יתברך בודאי הוא בסדר והדרגה באופני הבירורים והנהגה, וכמ"ש מהר"ל מפראג זצ"ל שגם בנסים שלמעלה מהטבע שהן מלמעלה מסדר השתלשלות יש ג"כ סדר והדרגה, וכן הוא ע"פ כתבי האריז"ל שגם בעיגולים יש עשר ספירות, וכן מוכרח לומר באשר הכל הוא בכוננת המכוין ית'. אמנם לגבינו הוא שלא בסדר והדרגה.

ולכן אנחנו מצדנו אין אנו יכולים וגם אין רשאים, בזמן הזה בפרט, לברר מה שקרוב או רחוק ע"פ שכלנו - פארנאנדערקלייבען ויך - כי אם מה שאנו מוצאים שצריך תיקון צריכים אנחנו להשתדל בכחות עצמות, והש"ת יעשה את שלו ויהי בעזרינו. וזה חפץ ה' שאנחנו נשתדל דוקא והוא יעזור לנו".

כמו כן, הרבי מציין גם לגמרא מועד קטן ט, א, המביאה דרשה על הפסוק "פלס מעגל רגלך, וכל דרכיך יכוננו", כלומר, שקול מצוות ועיין בהם מי מהן גדולה יותר, ועשה הגדולה שביניהם, ומאיך כתיב לכאורה איפכא, "אורח חיים פן תפלט". ומשמע שכל מצוה הבאה לידך תעשנה, ואל תפלט להבחין בין גדולה לקטנה, ולא תניח קטנה מפני גדולה.

והגמרא מתרצת: לא קשיא. כאן דכתיב "פלס מעגל רגלך" - במצוה שאפשר לעשותה על ידי אחרים, ולכן בה תפלט מעגל רגלך, שתעשה אתה את המצוה הגדולה, והמצוה הקטנה תיעשה על ידי אחרים. כאן, דכתיב "אל תפלט" - במצוה שאי אפשר לעשותה על ידי אחרים, שאז אל תשתדל לעשות דוקא את המצוה הגדולה, אלא מצוה הבאה לידך תחילה תעשנה.

והיוצא מכך: צריך דוקא להתחיל באמונה וקבלת עול. גם את העניינים המובנים לפי השכל צריך לקיים מתוך קבלת עול¹⁶.

וכך גם בענין החינוך: צריך לספר לילדים ענייני מופתים שמעל לשכל, וזה נוטע בהם אמונה. והטענות שזה לא לפי הסדר, ושאינן צריך להתחיל בעניינים המבהילים¹⁷ את ההגיון וכדומה נובעות מן היצר הרע, מלך זקן וכסיל¹⁸.

מקור 8 - הטעם לכן שדוד המלך חשש מזהירותו במצוות הקלות

עפ"ז יובנו דברי דוד המלך "למה אירע בימי רע" - ממה הוא מפחד? "עוון עקבי יסובני" - המצוות הקלות שבמסובבות אותו גורמות לו לפחד:

דוד המלך ידע ש"עבדך נזהר בהם בשמרם עקב רב", ולא חשש שמא אין הוא זהיר, ח"ו, במצוות קלות, וכנ"ל בארוכה.

ישראל, שמלכתחילה צריכים לדעת שישנם ב' אופני הנהגה: הנהגה טבעית, והנהגה נסית שלמעלה מדרך הטבע" (ומקשר זאת שם לליל הסדר וכו').

¹⁶ בהתועדות ש"פ וארא תשכ"א אות ג', מתעכב הרבי על הסיפור הנ"ל: "לכאורה יכולים לטעון, שטענותיו של המלמד היו צודקות - שהרי בנוגע להענין ד"חונך לנער על פי דרכו", מבואר גם ברמב"ם בארוכה, שתחלה מלמדים את הקטן ע"י שמבטיחים לו מיני מתיקה, ואח"כ מנעלים, כבוד וכיו"ב, ועד שסוכ"ס מביאים אותו לידי לימוד תורה לשמה; ואפילו בנוגע ללימוד החסידות, פנימיות התורה הרי גם בתנאי ישנו "חינוך קטן", שבו מבואר הענין ד"חונך לנער על פי דרכו"!

וביאור הענין: הליכה בסדר והדרגה - שייכת רק בענין שהוא בגדר התחלוקת. וכמו בנוגע לכללות ענין השכל, שהוא בגדר התחלוקת, ויש בו חלק תחתון יותר וחלק נעלה יותר - אזי צריכים לילך בסדר והדרגה: תחלה מלמדים את הקטן עניינים קלים בהשגת התורה, ולאח"ז - עניינים עמוקים יותר.

אמנם, בנוגע לנקודה שאינה בגדר התחלוקת, כמו נקודת החיות שאינה מתחלקת - לא שייך סדר והדרגה כלל, והרי זה בא' מב' הפנים: או שנותנים לו עצם החיות כמו שהוא, ואם לאו, לא נותנים לו גם חלק ממנו, היינו, שאין זה חיות כחל (גם לא חלק מהחיות), ואדרבה - זהו היפך החיות!

...ועפ"ז, או שמלמדים את הילד שהקב"ה הוא יחיד ומיוחד, בלי-גבול, שבה נכלל גילוי הנסים דשם הוי' ואם לא מלמדים אותו באופן כזה - אין פירוש הדבר שנותנים לו דבר חלקי, אלא אין זו אמונה כלל, ואדרבה - ההשתדלות להלביש כל דבר בטבע היא ענין הפכי כו".

¹⁷ ראה באגרות קודש כ"ק אדמו"ר, אגרת ח'תצב (בתרגום ללשון הקודש): "קבלתי את מכתבו עם המצורף, בו שואל - בקשר להו"ל החינוכית של "מרכז לענייני חינוך" - האם כדאי לחנך וללמד ילדים להאמין בנסים.

"...מוכרח הנני לומר קודם כל - ותקוטי שישלח לי על כך - שלא עולה בדעתי, שהוא איננו מאמין בנסים, כי אפילו אם היו זמנים, כאשר היתה אפשרות לא להאמין בנסים, הרי בזמנינו, כשיהודי יאמר שאיננו מאמין בלמעלה מהטבע, הרי זו אשלייה בלבד. לא רק יהודים שעברו את מחנות הריכוז ראו נסים בעליל, אלא גם כל אחד שמבין מה התרחש ומה מתרחש, אם רק פוקח את עיניו ואינו מניח לעצמו להיות מושפע מאמונות טפלות, אינו צריך כלל "להאמין" בנסים. הוא רואה אותם גם בעיני בשר.

...הוא שואל: אם יספרו לילד אודות נס, והנס שהוא ציפה לא יתרחש, האין זה מזיק לילד?

ראשית, לפי האמור, אין זו הצדקה להסתיר את האמת מהילד. שנית, שאלתו כלל אינה מבוססת על קשר לויכוחנו. שכן כאשר מספרים לילד או לתלמיד, אודות נס שהתרחש בעבר או כעת לפני רגע ולא מסתירים זאת ממנו, הרי אין זה כרוך בוודאות שהנס יתרחש גם מחר. לדוגמה, כשאומרים שכשמבקשים מהקב"ה, הקב"ה יכול לעזור גם באופן על-טבעי, והראי' שהקב"ה עזר לאחד ולשני ולרבים, הרי איש אינו אומר בכך, שהקב"ה מוכרח לענות לתפילה בכל מקרה ובכל מאת האחוזים; רק אומרים שישנה אפשרות, וככל שהתפילה יותר לבבית וככל שירבו הזכויות של המבקש, כך גדולה יותר האפשרות.

¹⁸ פסוק בקהלת ד, יג: "טוב ילד מסכן וְחָכֵם מְלֶכֶת זָקֵן וְכָסִיל אֲשֶׁר לֹא יָדַע לְהִזָּהֵר עוֹד".

ובמדרש רבה על הפסוק: "טוב ילד מסכן וחכם ממלך זקן וכסיל, טוב ילד מסכן וחכם זה יצר טוב, ולמה נקרא שמו ילד כי אין מזדווג לאדם אלא מבן י"ג שנה ולמעלה ולמה נקרא שמו מסכן שאין הכל שומעין לו ולמה נקרא שמו חכם שהוא מלמד את הבריות לדרך ישרה, ממלך זקן וכסיל זה יצר הרע, ולמה קורא אותו מלך שהכל שומעין לו ולמה קורא אותו זקן שהוא מזדווג לו מילדותו ועד זקנתו, ולמה קורא אותו כסיל שהוא מלמד לאדם לדרך רעה, אשר לא ידע להזהר עוד שאינו יודע כמה צער וכמה יסורין באין עליו...".

וראה בפרקים הראשונים של התנאי (פרק ט' ואילך) בארוכה על המלחמה בין היצר טוב (ילד מסכן וחכם) לבין היצר הרע (מלך זקן וכסיל) וכו'.

דוד המלך חשש שמא אין הוא מקיים מצוות קלות באותה מידת זהירות כמצוות חמורות.

אמנם, הוא מקיים את כל המצוות, ובזהירות, אך אולי בגלל חישוב סדר העדיפויות של המצוות - שיש מצווה השייכת ל"ראש" ויש מצווה השייכת ל"עקב" - יש השפעה כלשהי על מידת הזהירות וההידור של המצווה, שבפועל - אין הוא רץ וזהיר במצווה קלה באותה מידה כבחמורה¹⁹.

מקור 9 - ההוראה: אין נצליח לא לפחד "בימי רע" ולבטוח בניסים

משמעות הדבר שדוד המלך חשש ממצוות אלה "בימי רע":

"בימי רע" - הכוונה היא לימים של הנהגת הטבע, כאשר בני ישראל הם ככבשה אחת בין שבעים זאבים²⁰, ואין להם שום סיכוי שכלי לשרוד בין האומות לולי הנהגה הניסית.

הדברים מגיעים לידי כך, עד שאפילו ענייני פרנסה הם ענין של "מן" שמעל לטבע²¹, כי מצד צוק העתים, ובמיוחד בזמן הגלות, באה הפרנסה באופן שמעל לדרכי הטבע.

ובכן, כאשר יהודי מחשב בתורה שמגיעה מן השמים [כמו ה"מן"], חשבונות של "ראש" ושל "עקב", ונוהג לפי חישובים שכליים אלו במידות ובהגבלות, נוהגים כלפיו גם מלמעלה כך, ר"ל, באופן של מדידה והגבלה, ונגרם "בימי רע", ר"ל.

ואילו כאשר אין מחשבים חישובים אלו, וחשובה לו לאדם רק ההתקשרות עם עצמותו ומהותו של הקב"ה, לא משנה באיזו מצווה - והעוצמה של מסירות הנפש שלו, הקבלת העול שלו לקב"ה (כמו עבד כלפי אדונו וכמו בן כלפי אביו) יהיו קיימים אצלו בצורה זהה הן בקיום מצווה שהיא "ראש" והן במצווה שהיא "עקב" - אז נוהגים כלפיו כך גם מלמעלה!

ואזי, אדם זה אין הוא צריך לחשוש משום דבר. שהרי, הוא מאוחד עם עצמותו ומהותו אין סוף ברוך-הוא, שהוא מושל ושולט בכל, כולל הטבע, וגדול הרועה ששומר את הכבשה ודואג לה - "בנאות דשא ירביצני על מי מנוחות ינהלני" - בבני חיי ומזונא רויחא לכל אחד ולכל אחת.

והתוצאה מכל זה תהיה ככתוב בפרשתנו: "והיה עקב תשמעון" - כמובא במדרש²² ש"והיה" הוא לשון שמחה,

¹⁹ משנה פרקי אבות ד, ב: "בן עזאי אומר הוי רץ למצוה קלה כבחמורה".

התוספות יום טוב זאת למשנה בפרקי אבות ב, א: "והוי זהיר במצוה קלה כבחמורה", ומציין שעפ"ז במשנה דידן אין לגרוס "כבחמורה" מכיון שלא מדובר באותו הדבר (זהירות וריצה). ברם, ע"פ הביאור בשיחה משמע שזהו החידוש של המשנה דידן לעומת המשנה בפרק ב': לא רק להיות זהיר במצוות אלא פשוט לרדוף בשמחה ומרץ גם עבור מצווה הנראית קלה ופשוטה...

במילים אחרות: ברור שדוד המלך היה זהיר במצוות קלות, אבל הוא חשש: (א) שמא הוא אינו זהיר בהם ובפרטי הידוריהם כמו במצוות החמורות, (ב) שמא אינו רץ ושמח לעשות מצוות אלה כמו מצוות החמורות.

משל למה הדבר דומה: האם אפשר להשוות תפילת מנחה של יום רביעי פשוט לתפילת נעילה של יום כיפור? האם לאדם תהיה אותה זהירות ושמחה בשני תפילות אלה? ברור שזה דורש עבודה גדולה מהאדם להצליח בכך.

²⁰ מדרש נחומא תולדות ה: אדריאנוס אמר לרבי יהושע: גדולה הכבשה (=עם ישראל) העומדת בין שבעים זאבים (=האומות), אמר ליה: גדול הוא הרועה (=הקב"ה) שמצילה ושומרה ושוברן (הזאבים) לפניו.

²¹ בספר המאמרים תש"ט עמ' 21, כותב הרבי הקודם: "וכנ"ל בענין המן שנתפס בגשם ומ"מ לא הי' גשמי כ"א השפעה רוחנית כו' ועד"ז יוכל להיות גם עכשיו שנמשך לו פרנסתו בדרך נס שלא בהדרגה כו'. וכאשר שמעתי מכ"ק אאמו"ר זצוקללה"ה [הרש"ב] נ"ע ז"ל ע"י, שגם העולם ניזון ממנו כי כאו"א אינו מרויח לפ"ע ההוצאה לפי חשבון אף בהגדולים, ורק ניזונים ממנו כו' ולפי רוב המעשה במצוות הצדקה במשך בחינת ריבוי השפע הטוב מלמעלה למטה כו'".

וראה בבלקו"ש חט"ז בשלח א' בארוכה, בגדר וסוגי קבלת המן במדבר.

²² בראשית רבה לך לך מא: בכל מקום שנאמר 'ויהי' - צרה, 'והיה' - שמחה.

ונזכה לכל הברכות הנפלאות שבפרשתנו, כולל בביאת משיח
צדקנו [המרומזת גם היא בפרשתנו²³] - בקרוב ממש!

---

²³ עקב ז, יג: "עַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר נִשְׁבַּע לְאַבְרָהָם לֵאמֹר לְךָ", במהרה בימינו ממש!